

Jelena VIŠNJIĆ¹

Univerzitet u Novom Sadu²
Asocijacija centara za interdisciplinarne i multidisciplinarne
studije i istraživanja – ACIMSI, Centar za rodne studije

UDK
316.64-055.2(497.11)
343.62-055.2(497.11)

„KILLING ME SOFTLY”: IZVEŠTAVANJE ŠTAMPANIH MEDIJA O ŽENAMA ŽRTVAMA NASILJA³

APSTRAKT Nasilje nad ženama oduvek je prisutno u svim kulturama i društvima. U Srbiji danas svaka druga žena bila je u jednom trenutku žrtva nekog oblika nasilja u porodici – fizičkog, psihičkog, seksualnog, ekonomskog. Izmenama Krivičnog zakona 2002. godine, inkriminisano je porodično nasilje, a nasilje nad ženama postaje vidljivo u *javnom prostoru*, kako po porastu broja prijavi i sudskih slučajeva, tako i u medijskom izveštavanju. Bez obzira što je problem rodnog nasilja prisutan u medijima, politike reprezentacije tela i identiteta žena žrtava nasilja često predstavljaju odraz rehabilitacije patrijarhalne kulture u našem društvu, koja razume i opravdava nasilje nad ženama. Demokratizacija i modernizacija društva podrazumeva uspostavljanje „nulte tolerancije” prema nasilju, dok (štampani) mediji moraju da preuzmu aktivnu ulogu u odgovornom i analitičkom izveštavanju, koje neće biti senzacionalističko, diskriminatorno i stereotipno.

Ključne reči: nasilje, štampani mediji, žene, reprezentacija, stereotipi, diskriminacija

ŽENE, NASILJE I STEREOTIPI U MEDIJSKOJ REPREZENTACIJI

Politika medijske reprezentacije je pokazatelj vladajućih i važećih predstava o ženama u jednoj zajednici, jer je proces predstavljanja i „konstruisanja identiteta u osnovi samih medija i medijske kulture” (Kelner 2004, 434). Nije važno samo kako mediji predstavljaju svet, već i kakve identitete, kulturne vrednosti i socijalne odnose oni uspostavljaju. Medijska slika žene

1 E-mail: jelena_visnjic@yahoo.com

2 Autorka je doktorandkinja na Univerzitetu u Novom Sadu.

3 Ovaj rad je rezultat istraživanja koje je organizovao Autonomni ženski centar iz Beograda.

zavisi od standarda utvrđenih i poželjnih slika rodni uloga i odgovor je na konkretne istorijske, kulturne i institucionalne okvire određenog društva.⁴ Dekonstruisanje medijskog narativa o ženi stoga je uvek svojevrsna dijagnoza i kontekstualni prevod vremena u kojem živimo.⁵

Postojanost čvrsto ukorenjenih, tradicionalnih, patrijarhalnih stereotipa u vezi sa ulogama i obavezama žena i muškaraca u porodici i široj zajednici revitalizuje se sa povratkom retrogradnih političkih snaga reflektujući se na izbore koje žene čine u pogledu obrazovanja, kao i u pogledu njihovog nepovoljnog položaja na tržištu rada i slabijem učešću u političkom i javnom životu u savremenoj tranzicionoj Srbiji. Činioci koji opredeljuju živote žena u Srbiji su siromaštvo, narastajući uticaj Crkve na javni i politički život, instrumentalizacija seksualnosti, te porast fizičkog i psihičkog nasilja nad ženama.⁶

Nasilje nad ženama prisutno je oduvek u svim kulturama i društvima. Istraživanja pokazuju da je u Srbiji danas svaka druga žena u jednom trenutku bila žrtva nekog oblika nasilja u porodici – fizičkog, psihičkog, seksualnog, ekonomskog.⁷ Izmenama Krivičnog zakona 2002. godine, porodično nasilje je

---

4 Predstavljanja ženskih identiteta (ali i identiteta manjinskih grupa, seksualnih, rasnih, klasnih, etc.) mogu se posmatrati kao izraz odnosa moći u određenom društvu i istorijskom razdoblju. U tom smislu pozicija „ženskog” konstruisana je i označena kao figura „drugog”, odnosno kao figura u kojoj se ogledaju preovlađujući društveni odnosi. Žena je ovde kategorija, dakle, reč je o tome da je ono što se pripisuje ovoj kategoriji, odnosno ženskom principu drugo, drugorazredno, nepoželjno, manje vrednovano u vladajućim ideologijama i njima svojstvenim medijskim praksama.

5 Analiza uloga u kojima se žene pojavljuju kada „zasluže” medijsku vidljivost otkriva da slični standardi važe na televiziji, u informativnoj i revijalnoj štampi, te u online medijima.

„Najznačajniji ženski javni angažman je zabavlački. Obično su oko polovine, u nekim novinama čak i do dve trećine žena sa fotografija zabavlačice, pevačice, modeli, tv ličnosti. Zabavlačke uloge jedino ugrožavaju domaće – majke, domaćice, supruge, pratilje uspešnih muškaraca. Profesionalno uspešne žene često se pojavljuju kao supruge ili majke, ili bar moraju da otkriju svoj recept za pomirenje *karijere i porodice*” (Milivojević 2004a, 17).

6 Cf. Lukić 2006; Momčilović 2006.

7 Cf. Nikolić Ristanović 2002; Babović i dr. 2010.

inkriminisano, a nasilje nad ženama postalo vidljivo u *javnom prostoru* kako u porastu broja prijave i sudskih slučajeva, tako i u medijskom izveštavanju. No, iako je nasilje nad ženama postalo *globalna tema* definisana u međunarodnim dokumentima kao kršenje osnovnih ljudskih prava, i uprkos svim promenama koje su pokrenute u pojedinačnim državnim zakonodavstvima i procedurama, njihova implementacija i primena još uvek nije dosegla zadovoljavajući nivo efikasnosti.

Postojanje zakonske regulative⁸ i etičkih novinarskih kodeksa nije garancija odgovornog i etičkog izveštavanja. Problem nasilja nad ženama dobija sve više prostora u medijima, ali i dalje opstaje stereotipni i senzacionalistički pristup temi i nepostojanje poštovanja privatnosti i dostojanstva žrtve. Zabeleženo je prisustvo medijskog (ne)etičkog trenda otkrivanja identiteta žrtava (kao i njoj bliskih osoba, te često i svedoka ubistva ili nasilja), detalja i osetljivih podataka iz njihovog ličnog života koje je zakonom zabranjeno objavljivati. Problematizacija i navodi iz života žrtve, atributi poput „ljubavnica”, „prostitutka”, „sklonost alkoholu” etiketiraju žrtvu i time sugerišu opravdanost nasilja i relativizuju krivicu i odgovornost nasilnika. Situacija je utoliko gora jer današnji mediji u Srbiji svoje izveštaje, priče i takozvane analize komercijalizuju.⁹ Komercijalizovano je čak i pitanje nasilja nad ženama, koje je ilustrovano senzacionalističkim fotografijama pretučenih žena. U intenzivnoj potrazi za novim, uzbudljivijim sadržajem, medijsko (raz)otkrivanje *polja*

---

8 U Republici Srbiji zakonski okvir koji štiti žrtve seksualnog i rodno zasnovanog nasilja uključuje sledeće zakone: Porodični zakon, Krivični zakonik, Zakon o ravnopravnosti polova, Zakon o zabrani diskriminacije. Drugu grupu zakona predstavljaju oni zakoni koji se odnose na medije: Zakon o javnom informisanju i Zakon o radiodifuziji.

9 Istraživanje „Tabloidizacija dnevne štampe u Srbiji” (2004b) koje je sproveo IREX pokazalo je da su tabloidi osvojili prostor koji je dugi niz godina pripadao ozbiljnoj jutarnjoj štampi. Razlika između domaćih tabloida i onih u razvijenijim i modernijim zemaljama je u tome što iza tabloida u našoj državi stoji politički interes, a ne ekonomski. Autorka istraživanja „Tabloidizacija dnevne štampe u Srbiji” Snježana Milivojević kaže:

„Ono što je specifično za štampu u našoj zemlji za talas tabloidizacije ovde je činjenica da to nisu samo komercijalni razlozi u pozadini, ali da zbog intenzivnih političkih promena i konfliktne situacije ta štampa ovde ima uzlazni ili gotovo isključivo politički fokus” (B92 2004).

privatnog, ima funkciju ispunjenja zahteva tržišta, gde žensko isprebijano telo postaje roba koja se prodaje i (p)održava patrijarhalni koncept žene kao žrtve i kao Druge.

Medijska praksa stereotipnog prikazivanja žrtve i nasilnika i relativizacije nasilja ogleda se u izgradnji *socijalne i privatne scenografije* u kojoj su faktori koji proizvode nasilje alkoholizam, ljubomora, siromaštvo i moral, dok se diskriminatorni mehanizmi pokreću korišćenjem argumentacije poput pripadnosti nacionalnoj, etničkoj i verskoj grupi. Najčešće to rezultira diskvalifikacijom i sekundarnom viktimizacijom žrtve u medijskom diskursu pre utvrđenih činjenica.

Načini medijskog predstavljanja tela i identiteta žena žrtava nasilja implementirani su u projekat rehabilitacije tradicionalne kulture u našem društvu, koja razume i opravdava nasilje nad ženama (naslovi poput „Ne sluša, udri je rođače”, „Morao sam da je ubijem”, „Ljubomora potegla čekić”, „Čekićem ubio ljubav”). Žena je medijska atrakcija, objekat na naslovnoj strani kada je gola ili mrtva, pretvorena u tržišni kapital i vest koja prodaje novine, čime se nastavlja kontinuitet „kasapljenja” *post mortem*. Primer je slučaj ubijene devojke koju su svi mediji imenovali kao kafansku pevačicu i to u kulturi u kojoj tradicionalna predstava o pevačici stvara sliku rizičnog života na teritoriji između požude i opasnosti, što neminovno i opravdano dovodi do njenog sunovrata.¹⁰

Svaki iskorak iz dominantne i legitimne matrice o ulozi žene koji čini tradicionalno i konzervativno društvo podrazumeva neku vrste sankcije, makar to bilo i nasilje. Kao jedan od osnovnih zadataka u procesu demokratizacije

---

10 Gotovo svi štampani mediji iz korpusa analiziranih (*Blic, Pravda, Press, Kurir, Večernje novosti*) početkom februara 2012. godine izveštavali su o ubistvu Marije M. (20). U svakom od tekstova ona je bilo isključivo predstavljana kao kafanska pevačica koja je bila u vezi sa starijim muškarcem (Milanče Ivanović, 42), harmonikašem benda u kojem je pevala, za kojeg će istraga pokazati da je izvršio stravičan zločin nad njom. Mediji su čin nasilja detaljno opisivali definišući ga kao zločin iz strasti: „Milanče priznao ubistvo i otkrio da je bio zaljubljen u 22 godine mlađu devojku. Toliko ju je krvnički udarao čekićem sve dok joj lobanju nije potpuno smrskao” („Harmonikaš ubio kafansku pevačicu” *Press*, 2.2.2012).

i modernizacije društva je i izgradnja „nulte tolerancije”¹¹ prema nasilju. U tom procesu od medija se očekuje da preuzmu aktivnu i odgovornu ulogu u dekonstrukciji patrijarhalnih stereotipa u kojima su nasilje i kontrola muškarca nad ženom opravdani u cilju očuvanja „dominantne uloge muškaka”.

S obzirom na medijski uticaj u političkom i socijalnom životu, nužno je urediti i unaprediti oblast medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama (kroz istraživačko i odgovorno novinarstvo, dublje razumevanje i poznavanje samog fenomena nasilja, saradnju sa svim akterima u zajednici koji rade na suzbijanju i smanjenju nasilja), postaviti standarde o zaštiti žrtve i graditi svest šire javnosti o neprihvatljivosti i kažnjivosti nasilja.¹²

MONITORING MEDIJSKE STVARNOSTI: STATISTIČKI ZAPISI O NASILJU

Autonomni ženski centar je 1. januara 2012. godine započeo novi ciklus praćenja štampanih medija u Srbiji, odnosno ponovo je krenuo sa analizom medijskog diskursa kojim se referira na teme rodno zasnovanog nasilja. Preskliping na dnevnom nivou obezbeđuje uvid u načine na koje se, koliko, kada i zašto štampani mediji u Srbiji bave temom nasilja, jer analitički (kritički) i aktivistički pristup stvarnosti podrazumeva uključivanje medijske dimenzije kao jednog od elemenata u procesu formiranja mišljenja. Prema izvršenom medijskom monitoringu u periodu od 1. januara 2012. do 30. juna 2012.

---

11 Nasilje prema ženama, nasilje u porodici i u partnerskoj vezi, nije pojedinačni (izolovani) i privatni problem, te bi ga uvek trebalo predstavljati u kontekstu društvene odgovornosti za zaštitu osnovnog ljudskog prava na siguran i slobodan život, kao i u kontekstu odgovornosti za stvaranje nenasilnih društvenih i privatnih relacija i odgovornosti za javnu politiku „nulte tolerancije na (svako) nasilje” (Ignjatović 2008, 27).

12 Novinari i novinarka treba da skupljaju i prosleđuju informacije od javnog značaja. Zakoni obezbeđuju pravni okvir za učinkovito medijsko delovanje, ali sloboda izražavanja podrazumeva i odgovornost koja se, između ostalog, reguliše etičkim novinarskim kodeksima. Važno je da i sami novinari i novinarka prolaze kroz kontinuiranu edukaciju o profesionalnom izveštavanju o osetljivim društvenim temama (među kojima se nalazi i problem rodno zasnovanog nasilja) kroz saradnju sa predstavnicama feminističkih grupa koje su dugo angažovane u ovoj oblasti, ali i učenjem o dobrim praksama u okruženju i drugim zemljama.

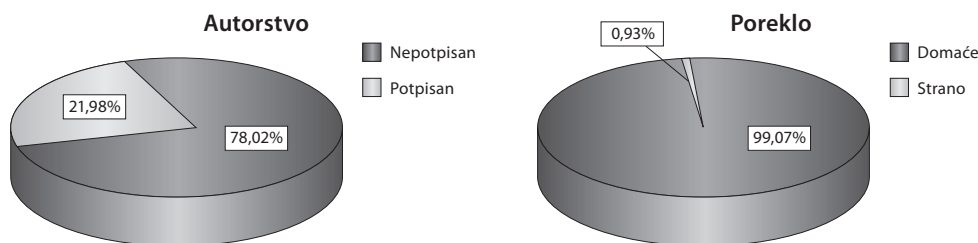
godine u domaćim dnevnim štampanim medijima objavljena su 323 teksta koji se odnose na konkretne žrtve nasilja i femicida, identitete, istorije i egzistencije žrtava koje su u nasilju i smrti bivale (medijski) vidljive.

Štampani mediji koji su tokom prošle godine pisali o konkretnim žrtvama rodno zasnovanog nasilja su *24 sata*, *Blic*, *Kurir*, *Press*, *Politika*, *Pravda*, *Večernje novosti*, *Dnevnik*, *Alo*, *Danas*, *Informer*, te lokalne *Narodne novine Niš*, *Novi put Jagodina*, *Naš glas Smederevo*, *Vojvođanski magazin*, *Frankfurtske vesti*, *Reč naroda Požarevac* i *Pobeda Kruševac*.

Najveći broj tekstova objavljen je u četiri dnevna lista: *Kurir* 54 (16,7%), *Blic* 50 (15,5%), *Press* 40 (12,4%) i *Pravda* 40 (12,4%), koji pripadaju korpusu tabloidnih medija. U „ozbiljnijim” štampanim medijima kao što su *Politika* (17–5,3%), *Dnevnik* (17–5,3%), *Danas* (10–3,1%), broj objavljenih članaka je приметно manji i sadržajno su neutralni, kratki i informativni.

Rezultati pokazuju da su tekstovi najvećim delom objavljeni u rubrici „Hronika”, čak 66,6% slučajeva. Naslovnu stranu dobilo je samo deset tekstova (3,1%) i svi su se odnosili na slučajeve femicida.

Registrovan je visok procenat nepotpisanih tekstova, čak 252 (78,8%), dok je onih sa autorskim potpisom 71 (22,2%). Od ukupnog broja priloga, čak 320 (99,07%) lokalnog su karaktera, a samo 3 (0,9%) pružaju informacije koje imaju regionalni i internacionalni karakter.

Grafički prikaz br. 1: Autori i poreklo teksta

U tekstovima koji se bave slučajevima rodno zasnovanog nasilja još uvek postoji stanovito nerazumevanje problematike, tako da je prepoznato

108 (33,4%) priloga koji negativno, diskriminišuće, koristeći stereotipna objašnjenja izveštavaju o slučajevima nasilja. Na primer, u martu 2012. godine, gotovo svi mediji su preneli vest o ubistvu Todorke Dragojević, koje je izvršio njen zet Saša Blagojević. Žrtvi se pripisuje alkoholizam, raskalašan život, nasilje nad članovima porodice, kao da se pravda njeno smaknuće i herojska uloga zeta (on je na svim fotografijama u vojničkoj uniformi, pa se čini da one p(o)državaju ratničku ideologiju, sliku muškarca zaštitnika i osvajača koja samo pojačava tradicionalnu stereotipizaciju rodnih uloga). No, istraga donosi obrt i saznanje da je ubica u emotivnoj vezi sa sestrom svoje supruge i da razlog ubistva nije nasilno ponašanje žrtve, nego reakcija na njen otpor prema novonastalom odnosu. Transformaciju teksta od medijskog linča do tihe licemerne solidarnosti sa žrtvom bez ikakve analitičke distance ka već izgovorenom otvara mogućnost eksploatacije ženske figure kroz nasilje čak i posthumno.

Naslovi poput „Ko je koga maltretirao” (*Večernje novosti*, 15. 02. 2012) i „Advokat ubio ženu jer ga je psihički mučila?” (*Narodne novine* Niš, 15. 02. 2012), sadržaj poput „tvrdio je da je bila svadljiva, da ga je omalovažavala, mučila i vređala u društvu i stalno bila nezadovoljna” („Ko je koga maltretirao”, *Večernje novosti*, 15. 02. 2012), pokušaji su relativizacije krivice i umanjenja razmere strašnog zločina koji je suprug počinio nad ženom. Problematizovanje doprinosa žrtve činu ubistva i nasilja, kao argument u razumevanju zločina i danas se može naći u brojnim medijskim tekstovima u kojima su žene žrtve nasilja.¹³

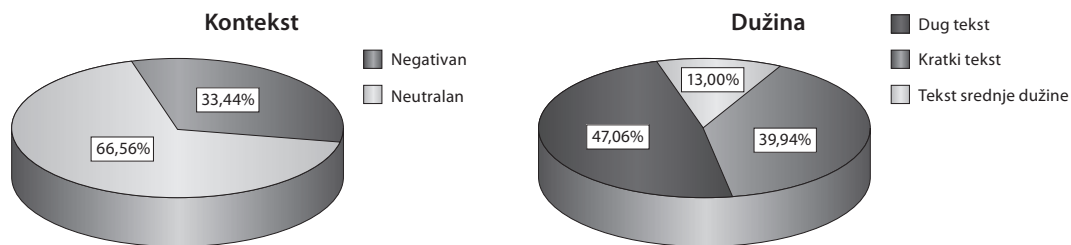
Uz ukupno 215 (66%) neutralnih tekstova, uznemirujuću činjenicu predstavlja potpuno odsustvo tekstova koji predstavljaju primer dobre prakse medijskog izveštavanja. Za novinare i novinarke koji istražuju problem nasilja

---

13 U slučaju ubistva Verice Nikolić, koju je ubio komšija Dušan Jovanović, novinari kalkulišu o prirodi njihovog ljubavničkog odnosa. Takođe, navode alkoholizam žrtve i maltretiranje kojem je izlagala partnera i njegovu porodicu. Kao izvor koriste se izjave okruženja bliskog ubici. „Njih dvoje su već nekoliko godina u vezi i oboje su udovci. Koliko znam ona je njega zvala da dođe, a kada je došao bila je pijana. Napala ga je sekirom i nekoliko puta udarila u glavu. On je nju u samoodbrani odgurno i tada je ona pala i razbila glavu” („Ubio komšinicu u samoodbrani”, *Pravda*, 11.01.2012).

nad ženama ključni preduslov je poznavanje i razumevanje samog fenomena nasilja da bi događaj, kontekst, „portret žrtve i nasilnika”, institucionalna odgovornost i reakcija bili predstavljeni odgovorno, objektivno i edukativno u odnosu na javnost. Kritika bilo kog oblika nasilja prvi je preduslov da medijski sadržaj bude oslobođen stereotipizacije, trivijalizacije i diskriminatornog opisa i analize fenomena.

Od objavljenih tekstova, najveći broj je onih srednje dužine –152 (47,1%), a zatim slede kratki tekstovi –129 (39,9%). Dugih tekstova je 42 (13%), a njihove teme i „analitički fokusi” se u najvećem procentu odnose na konkretne slučajeve femicida.¹⁴

Grafički prikaz broj 2: *Kontekst i dužina teksta*

Pregledani članci u 97,21 % slučajeva izveštavaju o počinjenom nasilju, a samo 2,79% govore o nasilnom činu u pokušaju. Odsustvo tekstova o pokušajima nasilja, koji predstavljaju društveno neprihvatljivo ponašanje čije je sankcionisanje nužno, proizvodi rast informacija o nasilnim događajima sa tragičnim ishodom. Ključna strategija u smanjenju nasilja je prevencija, pa su medijski prilozi koji kritikuju i osuđuju pokušaj nasilja važniji od senzacionalističkog pristupa u pravljenju vesti, izveštaja i reportaža nakon što se nasilje dogodilo.

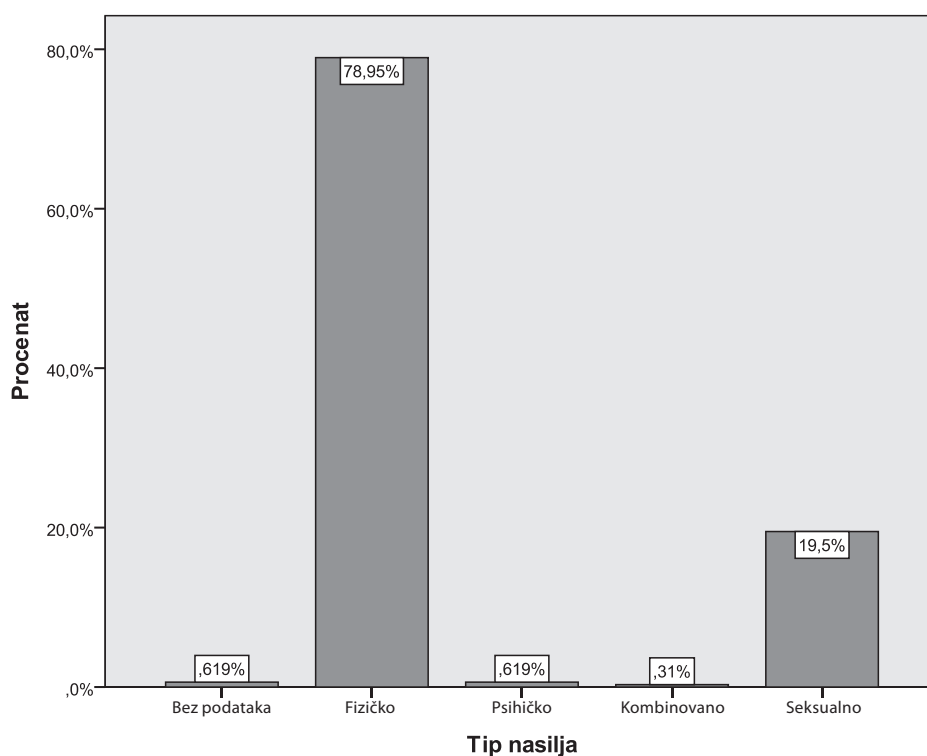
U okviru tekstova o izvršenom nasilju (ukupno 314) našli su se različiti primeri fizičkog nasilja, ubistva, pokušaji ubistva, seksualnog nasilja, podvođenja i psihičkog zlostavljanja. U ovom istraživanju, napravljena

¹⁴ Kriterijum po kome se tekstovi dele na kratke, srednje i duge je broj karaktera. Do 1.000 karaktera – kratki, od 1.000 do 2.000 – srednji, dok su svi preko toga dugi tekstovi.

je klasifikacija na fizičko (255), psihičko (2) i seksualno (63) nasilje. Iako je, po poslednjim istraživanjima, jedna trećina žena istovremeno izložena kombinaciji različitih formi nasilja¹⁵ samo jedan članak je u ovom pregledu imao notiranu upravo tu činjenicu.

Najveći broj tekstova odnosi se na fizičko nasilje jer je to forma nasilja koja je prijavljivana, za razliku od psihičkog koje najčešće nije prepoznato kao puni oblik nasilja i zato je registrovan gotovo nevidljiv procenat tekstova koji kao temu imaju psihičko nasilje. Sa druge strane, neophodno je da efikasne mere i njihova implementacija u slučajevima psihičkog nasilja, terorisanja i proganjanja budu dostupne i vidljive u javnosti, jer žene koje su žrtve psihičkog nasilja retko traže pomoć policije. To ukazuje na činjenicu da se novine bave situacionim novinarstvom (samo kada se nešto desi) a ne istražuju problem i ne otvaraju javnu debatu o problemu koji je u tolikoj meri prisutan u društvu a u medijima ili nevidljiv ili je slika o njemu iskrivljena.

Grafički prikaz broj 3: Vrste nasilja u medijskim sadržajima

15 Cf. Nikolić Ristanović 2010; Babović i dr. 2010.

I ovo medijsko istraživanje, kao i istraživanja iz ranijih godina, potvrdilo je da žene predstavljaju najveći broj žrtava nasilja.¹⁶ U prilogima koji su analizirani, žene žrtve nasilja su se nalazile u različitim oblicima emotivnih, porodičnih i seksualnih odnosa, ali i odnosa u *odsustvu*.¹⁷ Žene u partnerskom (emotivnom, ljubavničkom, odnosu koji je u procesu okončanja) i bračnom odnosu bile su u 155 (48%) priloga žrtve različitih oblika nasilja, dok su maloletnice (17%)¹⁸ u najčešćem slučaju bile izložene seksualnom nasilju. Za njima slede majke (41 prilog, 12,7%) koje su bile žrtve svojih sinova (odnosno, zabeležena su tri femicida u periodu od 6 meseci).

U označenom istraživačkom periodu, odnosi u kojima se javljalo nasilje, a koji su tema medijskih tekstova, u najvećem procentu bili su partnerski u okviru kojih su se izdvajali bračni (18%), vanbračni odnos (5,6%), emotivna veza (10,6), bivši brak (5,2%) i bivša emotivna veza (2%). S obzirom na tri slučaja femicida u kojima su sinovi ubili svoje majke, kao i dva slučaja u kojem su majke ubile svoju decu, u 22,9% priloga reč je bila o roditeljskom odnosu. *Počinitelac nasilja* je u najvećem broju tekstova muškarac (90,7%). On je muž, sin, otac, ljubavnik, komšija. On je službeno lice, ali i nepoznati muškarac. No, najveći broj je neimenovanih ili poluimenovanih okrivljenih, muškaraca sa inicijalima, bez lica, zaštićenih i prikrivenih i u činu nasilja i u činu kažnjavanja. U 9,3% tekstova je to bila žena, jer su zabeležena dva slučaja u kratkom periodu u kojima su majke ubile svoje bebe. Bez obzira što ne postoji nikakvo opravdanje za nasilje i zločin, novinarska brutalnost prema ženama koje su ga počinile vidljiva je već u samim naslovima: „Zaklala svoje dete” (*Blic*, 04. 04. 2012), „Žena vojnik nožem ubila ćerku Janu” (*Press*, 04. 04. 2012), „Iskasapila bebu nožem” (*Kurir*, 04. 04. 2012), „Ubila dete pa legla da se odmori” (*Blic*, 20. 05. 2012), „Majka izbola bebu 15 puta” (*Press*, 24. 05. 2012), „Ubila bebu da je

---

16 Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku u Srbiji 95% svih osuđenih punoletnih lica za krivično delo nasilja u porodici bili su muškarci, a 5% žene (u 2010. godini).

17 Odnos u odsustvu kao kategorija predstavlja odnose koji nisu definisani, konkretni, određeni, nego su situacioni.

18 Mediji, po nepisanom pravilu, prenose informacije o hapšenju i pritvoru optuženih za čin silovanja. Takvi tekstovi su kratki, neutralni i bez kapaciteta za podizanje svesti javnosti o neprihvatljivosti seksualnog i rodnog nasilja. U ovom medijskom pregledu najveći broj tekstova o seksualnom nasilju ticao se silovanja maloletnica koje su izvršili nepoznati muškarci.

muž ne ostavi” (Alo, 24. 05. 2012). Sadržaji tekstova su formirani u odnosu na emotivni sud rodbine, prijatelja, komšija, bez ikakvih konsultacija sa stručnim licima (posebno što je jedna od majki pokušala samoubistvo nakon ubistva bebe, a na kraju ga i sprovela na psihijatrijskom odeljenju zatvorske bolnice), što sve samo doprinosi medijskom (javnom) linču optužene.

Tekstove, koji u fokusu imaju žene kao počiniocice nasilja, prati detaljan opis samog čina (mada mu u velikom broju niko nije svedok), izgled žrtve, a argumentacija je intenzivirana istorijom privatnog života, u kojima se žena diskvalifikuje i pre same presude. Pokušaj rodne neutralizacije nasilja je primetan u porastu broja medijskih članaka koji se bave fenomenologijom nasilja žena: „Žene sve češće šamaraju svoje muškarce” (Pravda, 16. 01. 2012), „Sekira i nož glavno oružje žena” (Dnevnik, 12. 01. 2012), „Sve više žena u zatvorima” (Blic, 09. 06. 2012).

Novinski tekstovi u kojima su muškarci žrtve nasilja (na primer „Tukla me je metalnom štanglom ali vređanje je bilo mnogo gore” Blic, 23. 01. 2012) zauzimaju sve veći medijski prostor stvarajući prividni rodni balans u činu nasilja. Pre svega, muškarci češće vrše nasilje u porodici.¹⁹ Motivi nasilnog ponašanja kod žena su u najvećem broju u samoodbrani.²⁰

U slučajevima kada postoje dokazi o počiniteljima nasilja, ukoliko je reč o punoletnim licima koja su osuđena za krivično delo nasilja, važno je objaviti njihovo puno ime i prezime, kao i fotografiju, jer ne smeju biti zaštićeni niti od zakona niti od javnosti. Puni identitet nasilnika je prisutan u 37,5%, poluimenovan je u 36,5%, inicijali se nalaze u 17% priloga, a ostao je potpuno skriven i neimenovan u 6,5% tekstova. Identitet nasilnika najčešće je imenovan u slučajevima fizičkog nasilja.

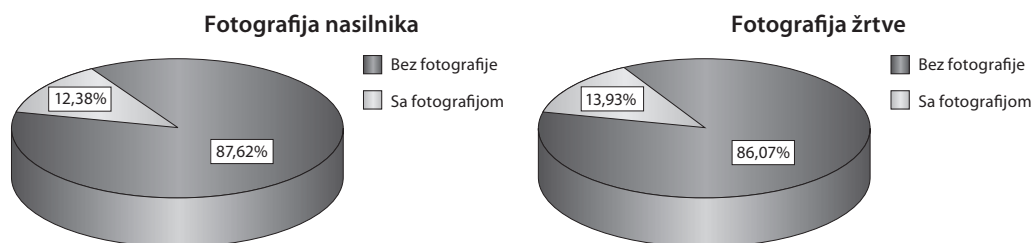
19 Istraživanje Slobodanke Vilić Konstantinović i Nevene Petrušić *Krivično delo nasilja u porodici: aktuelna pravosudna praksa u Beogradu i Nišu* iz 2006. godine je pokazalo da su izvršioci krivičnog dela nasilja u porodici u 92% slučajeva muškarci, a samo u 8% žene.

20 Uporediti, na primer, ono što kaže Straus:

„I žene i muškarci mogu biti agresivni, ali su žene znatno manje nasilne od muškaraca (muškarci mnogo češće posežu za fizičkim nasiljem i čak 20 puta češće za ubistvom; posledice njihovog nasilja su teže i oni češće ponavljaju nasilna ponašanja” (Straus prema Ignjatović 2008, 14).

Kada su u pitanju žrtve nasilja, bez obzira da li je reč o maloletnim ili punoletnim licima njihov identitet je zakonom zaštićen, i ovi standardi su implementirani u profesionalne kodekse o etičkom izveštavanju. Međutim, medijska praksa pokazuje da se identiteti i žrtve i nasilnika (raz)otkrivaju. U ovom istraživanju zabeleženo je da je identitet žrtve više puta bio naveden (41,80 % prema 37,46%). Žrtva je označena inicijalima u 53 teksta (16,4%), poluimenovana u 36 (11,1%), a neimenovana u 99 slučajeva (30,7%). Najveći procenat punog razotkrivanja identiteta žrtve je u slučajevima fizičkog nasilja, dok potpuno izostaje u seksualnom nasilju, gde se žrtvino ime pojavljuje samo pod inicijalima.

Bez obzira na zakonska određenja, kao i etički kodeks novinara/ki koji nalažu zaštitu identiteta žrtve, u medijima se objavljuju i fotografije nasilnika i osobe koja je trpela nasilje. U periodu koji smo pratili, njihov medijski tretman je bio gotovo ujednačen. Fotografije žrtve prate sve tekstove o konkretnim slučajevima femicida i dopunjene su detaljima iz života, fotografijama mesta događaja, kalkulacijama o samom slučaju, čime se vrši naknadna stigmatizacija žrtve. Samo prilozi o fizičkom nasilju su ilustrovani fotografijama i u slučaju počinioca i u slučaju žrtve.

Grafički prikaz broj 4: Procenat objavljenih fotografija nasilnika i žrtve u novinskim člancima u 2012. godini

U 26,5% priloga našla je mesto fotografija samog mesta događaja ili stambenog objekta. Kraće tekstove u 5,6% slučajeva prate fotografije hladnog oružja. Takođe, pokazala se kao statistička pravilnost da su u dužim tekstovima data imena nasilnika i žrtve, kao i njihove fotografije, dok kraći tekstovi daju samo inicijale i koriste fotografije „opšteg prikaza nasilja” u samo 2,3% slučajeva. *Nijedan* prilog nije poštovao preporuku da ukoliko se objavi fotografija žrtve, lice mora biti zatamnjeno ili da se žrtva slika s leđa kako bi moglo izostati prepoznavanje.

Istraživanje je pokazalo veliko prisustvo tekstova i to 124 (38,4%), koji nemaju nikakvih podataka o meri, sankciji i kazni za počinjeno nasilje. U samo 12 priloga (3,7%) spomenuta je presuda za počinioca nasilja. Nijedan prilog nema podatak o zaprećenoj kazni, bez obzira što je nasilje u porodici kažnjivo i zbog čega je neophodno isticati kazne koje su zlostavljačima izrečene (ili će tek biti). Zadatak medija je i preispitivanje intervencija službenih organa (a ne da svoje istraživačko novinarstvo baziraju na informacijama prikupljenim od komšija, rođaka i poznanika), da prate rad institucija, da redovno izveštavaju o procesuiranju različitih slučajeva nasilja i kažnjavanju počinilaca ovih krivičnih dela.

Na kraju, važno je istaći, da bi izveštavanje o nasilju dobilo legitimitet i posedovalo transformativni potencijal za javni i medijski diskurs, izvori informacija moraju biti pozicionirani u institucijama, sudstvu, policiji, zdravstvu, centrima za socijalni rad, među stručnjacima koji se ovim problemom bave, a ne samo među članovima porodice i prijatelja žrtve ili nasilnika. Kontinuirani monitoring rada institucija, kao i javni pritisak da se unapredi odgovornost državnih organa i službi predstavljaju mogućnost uspostavljanja efikasnog sistema zaštite od nasilja i njegove prevencije. U okviru pregledanih tekstova, 43% za izvor ima institucije sudstva, policijskih uprava i zdravstvenih ustanova, 8,5% ima imenovane izvore (načelnici policijskih uprava, istražne sudije). Pri tome, ne postoji niti jedan tekst koji problematizuje odgovornost nadležnih institucija u procesu zaštite žrtve. Medijski izveštaji o konkretnim slučajevima nasilja gotovo uopšte za izvor nemaju nevladine organizacije koje se bave nasiljem nad ženama. Registrovan je samo jedan, gde su novinari konsultovali Centar za humanitarni rad Novi Sad. Sa druge strane, kada se piše o fenomenologiji nasilja, državnim strategijama, zakonskoj regulativi, preporukama, predstavnice feminističkih grupa su česte sagovornice upravo zbog višegodišnje prakse i unapređivanja znanja u oblasti nasilja.

Aktivno učešće, istraživačko i odgovorno izveštavanje medija u oblasti nasilja u porodici predstavlja veliki doprinos u procesu senzibilisanja javnosti o ovoj temi koja se do skora smatrala problemom ličnog i porodičnog prostora. No, kreiranje javnog mnjenja, kao i izgradnja dobrih praksi medijskog izveštavanja (koji još uvek izostaju nasuprot senzacionalizmu, stereotipizaciji i diskriminatornim mehanizmima) dugotrajan je proces, koji zahteva saradnju

i koordiniranu akciju svih društvenih aktera (sudstva, policije, zdravstva i nevladinog, odnosno civilnog sektora) i donosioca odluka koji se problemom nasilja bave. To je jedini mogući način da i žrtva i društvo izađu iz začaranog kruga nasilja.

LITERATURA

- Aleksić, Jelena i Jelena Đorgović. 2011. *Priručnik za medijsko izveštavanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama*. Beograd: Projekat Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, Uprava za rodnu ravnopravnost i Ministarstvo rada i socijalne politike.
- B92. 2004. „Tabloidizacija dnevne štampe.” *B92.net*, 21. septembar. http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2004&mm=09&dd=21&nav_category=11&nav_id=151515
- Babović, Marija, Katarina Ginić i Olivera Vuković. 2010. *Mapiranje porodičnog nasilja u Centralnoj Srbiji*. Beograd: Projekat Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, Uprava za rodnu ravnopravnost i Ministarstvo rada i socijalne politike.
- Ignjatović, Tanja. 2008. *Nasilje u porodici: vodič za novinar(k)e*. Beograd: Autonomni ženski centar, Program razvoja dobrih praksi u oblasti nasilja u porodici.
- Ignjatović, Tanja. 2011. *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice*. Beograd: Rekonstrukcija Ženski fond.
- Kelner, Daglas. 2004. *Medijska kultura*. Beograd: Clio.
- Lukić, Marija. 2006. *Položaj žena na tržištu rada*. Beograd: Glas razlike.
- Milivojević, Snježana. 2004a. „Žene i mediji: strategije isključivanja.” *Genero: časopis za feminističku teoriju* Posebno izdanje: 11–24.
- Milivojević, Snježana. 2004b. *Tabloidizacija dnevne štampe u Srbiji*. Beograd: Irex.
- Momčilović, Jelena. 2006. *Position of Women in the Labor Market in Serbia – Economic Aspect*. Beograd: UNDP.
- Nikolić-Ristanović, Vesna, ur. 2010. *Nasilje u porodici: u Vojvodini*. Novi Sad: Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova.
- Otašević, Stanislava, ur. 2005. *Nasilje u partnerskim odnosima i zdravlje*. Beograd: Autonomni ženski centar.

Romski ženski centar Bibija. 2010. *Nasilje u porodici nad Romkinjama*. Beograd: Bibija i UNIFEM.

Vilić Konstantinović, Slobodanka i Nevena Petrušić. 2006. *Krivično delo nasilja u porodici:aktuelna pravosudna praksa u Beogradu i Nišu*. Beograd: Autonomni ženski centar, Ženski istraživački centar.

Žene i muškarci u Republici Srbiji 2011. 2011. Beograd: Republički zavod za statistiku.

Novinski članci

Press. 2012. „Harmonikaš ubio kafansku pevačicu.” *Press*, 2. februar.

Pravda. 2012. „Ubio komšinicu u samoodbrani.” *Pravda*, 11. februar.

Narodne novine Niš. 2012. „Advokat ubio ženu jer ga je psihički mučila?” *Narodne novine Niš*, 15. februar.

Večernje novosti. 2012. „Ko je koga maltretirao.” *Večernje novosti*, 15. februar.

Blic. 2012. „Zaklala svoje dete.” *Blic*, 4. april.

Kurir. 2012. „Iskasapila bebu nožem.” *Kurir*, 4. april.

Press. 2012. „Žena vojnik nožem ubila ćerku Janu.” *Press*, 4. april.

Press. 2012. „Ubila dete pa legla da se odmori.” *Press*, 20. maj.

Press. 2012. „Majka izbola bebu 15 puta.” *Press*, 24. maj.

Alo. 2012. „Ubila bebu da je muž ne ostavi.” *Alo*, 24. maj.

Zakoni

Krivični zakonik. „Sl. glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005. – ispr., 107/2005. – ispr., 72/2009 i 111/2009.

Porodični zakon. „Sl. glasnik RS”, br. 18/2005. i 72/2011. – dr. zakon.

Zakon o ravnopravnosti polova. „Sl. glasnik RS”, br. 104/2009.

Zakon o zabrani diskriminacije. „Sl. glasnik RS”, br. 22/2009.

Zakon o javnom informisanju. „Sl. glasnik RS”, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009. i 89/2010. – odluka US i 41/2011. – odluka US.

Zakon o radiodifuziji. „Sl. glasnik RS”, br. 42/2002, 97/2004, 76/2005, 79/2005. – dr. zakon, 62/2006, 85/2006, 86/2006. – ispr. i 41/2009.

Primljeno: 31. 10. 2012.

Prihvaćeno: 15. 11. 2012.

„Killing Me Softly”: Print Media Reports on Women, Victims of Violence

---

Jelena VIŠNJIĆ

University of Novi Sad

Association of Centres for Interdisciplinary and Multidisciplinary Studies and Research

– ACIMSI, Centre for Gender Studies

Summary: Considering the influence of the media in political and social life, it is necessary to regulate and improve the field of media reporting on violence against women (through investigative and responsible journalism, a deeper understanding and knowledge of the phenomenon of violence, cooperation with all actors in the community who are working to suppress and reduce violence), set standards for the protection of victims and continually build public awareness on the unacceptability and punishability of violence. Active participation, investigative and responsible media reporting in the field of domestic violence, is a major contribution to the process of sensitizing the public on this subject, which was, until recently, considered a problem of personal and family space. However, the creation of public opinion, as well as building good practices of media reporting (which are still lacking as opposed to sensationalism, stereotyping and discriminatory mechanisms) is a long process that requires the cooperation and coordinated action of all social actors (courts, police, health and non-governmental, that is, civil sector) and the decision makers who deal with the problem of violence. That is the only possible way for both the victim and the society to leave the vicious circle of violence.

Key words: violence, media, women, representation, stereotypes, discrimination